

Până nu demult se spunea: avem o echipă, o școală chiar de actori străluciți. Ei, dacă scenariile, ei, dacă filmele românești ar fi la înălțimea A venit se pare și

clipa să recunoaștem: stagiunea aceasta i-a slujit mai bine pe slujitorii Thaliei. Nu se întâlnesc adesea cu roluri de forță dramatică a celor oferite de Titus Popovici în cele trei filme ale sale («Puterea», «Adăvărul» și «Atunci i-am condamnat pe toți la moarte»), nu evoluează oricând interpreții sub bagheta energică a unui Marcus Manole, Sergiu Nicolaescu sau Mihul Iulian, nu li se oferă la tot pasul ambianțe contemporane realiste ca cele din «Frații», «Așteptarea», «Decolarea», «Pentru că se iubesc» ori, dimpotrivă tensionat — romantice ca în «Pădurea pierdută», «Conjuncturi, desigur favorabile (roluri, parteneri, rezizori, unghiuri și lumini ce pun în valoare expresia), dar greu rămâne tot pe umerii lor. Alergători de cursă lungă ce trebuie să-și dozeze suflul dramatic sau comic pe întinderi adese plicticoase, în conflicte cîteodată puerile, către un finis filozofic, anemic, cu soluții de viață cam convenționale, cu aserțiuni de abecedar. Pentru că, să recunoaștem, virtuțile noastre artistice sînt rare și par mai impozante cu cît le privești mai de la distanță. Plan de ansamblu, cu ochiul liber. Lucid, dar cu înțelegere. Mai ales pentru ei, actorii, care reușesc să vadă viață acolo unde criticul vede (cică) idee. Mary Poppins putea să-și ia zborul dintr-un tablou cu verzi coline. Copiii o urmau fără să se întrebe cum a făcut-o. Criticul constată: era Chagal peisajul, era trucaj plutirea, era căluț de bilci, poneylul. Dar publicul o urmează pe ea, pe Mary Poppins și nu pe Alice Mănoiu. Bucuria e a lor, a miracolelor de pe pinză, nu a contabilităților noastre pe hîrtie.

Compozitorii

Și totuși, dacă am dori să facem bilanțul, să privim stagiunea din punct de vedere al interpretului, am stabili, cel mult, valoarea. Nu și misterul creației. Acel moment unic de inspirație pe platou, rezultat, e drept, din sute de clipe de studiu, de exerciții tehnice, dar înșnit deodată, într-o singură «dublă», care nu se poate reface dacă în ea a erupt spontan scînteia gîndului, sensibilitatea poetului-compozitor. Oare nu-l putem numi astfel pe interpretul care trece (cu o ușurință ce nu-l poate induce în eroare decît pe profani) de la un portret istoric de anvergură epică, lucrat energic, în tușe patetice, la o compoziție psihologică migăloasă, compunînd o nebunie amară, bine mascată de o autoironie ce-l pune în încurcătura pe mulți? L-ați recunoscut, desigur, în dublă ipostază, pe Amza Pellea, campion al partiturilor dificile în această stagiune, actor care cu o îndrăzneală dublată de o precizie a detaliului analitic exersată cu regizori foarte exigenți (Sergiu Nicolaescu, Marcus Manole) strălucește în situațiile cele mai delicate. Pe multe de cuțit. L-am amintit doar în recentele sale realizări: Ipu, invitat de onoare la «cina leșităților» și găsind în el forța tragicomică a jocului de-a înmor-

Actorii reușesc să vadă viață acolo unde criticul vede idee

O performanță numită Mircea Albulescu

Un caracter numit Amza Pellea

mintea, de-a pretențiile postume. Vicienle țărănească, umor, disprețul pentru domnii ce sînt nevoiți să-i facă jocul, un fel de revanșă copilărească, o bucurie tirzie și foarte amară pentru că vine inutil de tirziu; demnitatea țiguită la masa nedemnilor — tuturor acestor subtile date psihologice ale personajului lui Titus Popovici, Amza a știut să le dea glas, adese fără replică, doar prin ascuțimea privirilor ușor încetșoșate — chipurile — de băutură. O minte pătrunzătoare, dublată de o tehnică sigură dar neostentativă, de o mare capacitate de sugestie, caracterizează (desigur sumar) personalitatea lui actoricească. Și apoi o altă «cină»: de data asta în doi. Fostii prieteni, Petrescu (Pellea) și Stoian (Mircea Albulescu) față în față într-o tăcere grea, moment penibil pe care și victima, și vinovatul știu că nu vor putea să-l depășească. Stoian-Albulescu își revăde după mulți ani fostul prieten. A venit să-i dea o explicație, dar ce-i mai poți spune omului pe care cîndva i-ai iubit și l-ai nedreptățit atîta? Albulescu își apleacă ușor umărul, mai mult a neputință și qboseală decît a căință; interpretul sugerează cu extraordinară forță această mindrie deloc înfrîntă a personajului, chiar cînd recunoaște că a greșit, și totodată tristesrea lui nesfîrșită pentru o prietenie pierdută și pentru o rîmășcare devenită inutilă celui alt. Dar necesară, eliberatoare pentru el. Magistral momentul lui Mircea Albulescu — actor de talie internațională — magistral, de asemenea, Amza. Care știe să tacă elocvent minute în șir, preocupat, închis în el, cu o demnitate deloc jîgnitoare pentru partener, dar în spatele căreia simți imposibilitatea absolut omenească de a ierta. O singură frază spusă mai mult ca pentru sine — antologică fraza, antologică intonația vibrînd de multiple sensuri: de suferință depășită dar nu cicatrizată, amărăciune pentru nedreptate și mai ales o mare, lucidă înțelegere, înțelegere, nu indulgență: «Ce m-a durut mai tare a fost că atunci tu ai putut să mă crezi trădător». Și iată o istorie întreagă, cu tot ce a însemnat ea pentru noi toți, rescrisă tragic și totuși optimist, într-o singură secvență, datorată desigur forței dramaturgului, tactului regizoral, preciziei decorului sau a luminii savant dozată, de o cruzime obosită și ea — dar mai ales actorilor. Interpreți de mare talent care au încărcat cu ființa, farmecul personalității, dar mai ales ai științei profesiei lor, momentul de viață și de moarte. Și Mircea Albulescu și Amza Pellea au probat mai mult ca oricînd stăpînirea mijloacelor de interiorizare-exteriorizare în fața aparatului, un firesc compus cu savantă iscusință dramatică (mai spectaculoasă la Albulescu, mai sobră la Amza) care-i situează în prim-planul valoric de interpretare al acestei stagiuni.

Recitaluri

Nedispunînd de atari regaluri dramatugice, dar de o partitură complexă și interesantă, acest actor sirguincios, plin

Un miracol
numit

ACTORUL

Un recital numit Dincă

O mare actriță: Clody Bertola

Un Petruț la maturitate artistică

Duma. El reușește să sugereze și o undă de poezie, de tristețe, de singurătate chiar, personajului — poate nemerite în vremea sa, tocmai din pricina slăbiciunii sale istorice, a balanței dezechilibrate pe care reușește să-o stabilească între actual revoluționar, imperativul social și marea, infinită încredere în omenie. Alături de el, evoluează cu calm și grație, Irina Gârdescu — prezentă și fermec de notăpădărit în filmul românesc. N-ai omite aici contribuția la stagiunea aceasta a lui Octavian Cotescu, aducând o undă de rafinament critic, de cruzime analitică, personajelor sale lunecose ca șerpii, ca apa din smircuri. Pe cînd îl vom putea admira și într-o compoziție comică de forță creatoare din teatrul?

Despre recitalul Ciobotarișcu din «Așteptarea» a scris mult. Prim-planul lui ne va obseda pe toți, prim-planul pe privirea aceea neliniștită, mistuță de nostalgie, ușor domolită de melodia dulce a trombonului la care cântă ultima oară în parcul public. Izbuțit final «Stop-cadru» același portret de un realism crud. Ciobotarișcu a intrat în istoria filmului în timp ce avea Faneș se retrăgea discret să-și împănească destinul, Marele, tristul destin al unui om și al unui actor.

Un micro-recital ne-a oferit Ciulei în «Decolarea», dînd eroiului său o călăie și o boboasă înțelegere a vieții ce depășește cu mult coeficientul — cam schematic — al filmului. Actorul își stimulează, cu eleganță, tinerii parteneri: Emil Hossu (de al cărui farmec pres conștient mă cam tem pentru viitorul actorului) și Monica Ghiță (de asemenea sensibilă, precisă în nuanțe, dar nu întotdeauna avantajată de aparat).

Ne-a impus Gheorghe Dincă în ofensiva actoricească destășurată pe rolul-minușă din «Felix și Otília». Am admirat la Clody Bertola energia dramatică și ascuțita notă de caracter, binecunoscută din teatru. Sergiu Nicolaeșcu, prezent și de film impunător, mai puțin la îndemînă în «Pascalopol», se desășură cu mare siguranță sub propria baghetă.

Tot el, ca regizor, o ajută pe Ioana Bulă

duhovnic spiritual din filmul lui Nicolaeșcu.

Aș îndrăzni să susțin că un recital de mare clasă ne-a oferit și Păpășoiu în «Aastă seară dansăm...», într-un rol îmbogățit cu o finețe ironică ce demonștrăază o subțilitate a tehnicii actorului. Umorul lui încă devine mai complex cu accentele satirice oferite de scenariul lui Ion Băieșu, dar mult stimulat și de precizia regizorală a lui Geo Saizescu. Într-un personaj creat cu verve de sintezatului Saizescu, au văd un simpatic, inteligent erou de virtute serial comic. Păcat că îndrăznește moștre să oprească jumătatea, că nu inventăm și alături comice inedite pentru actor — comici încă neclebră care ne-ar da — poate — satisfacții mai mari decît distribuțiile doar cu capete de afiș. Un pericol existent și în această stagiune este acela al folosirii, cu prea mici variații, pe aceeași temă, a unor tipologii ultracunoscută. Repetarea, în orice ocazie, obosesc chiar și un public indulgent. Oare un Erig, o Lăbăța Popa convertiți la film vor îndrăzni să aducă și pe ecran o revoluționare a metodelor noastre de distribuție?

Eforturi

Aș vorbi aici de acei tineri actori epilozi de încercare care fac eforturi ușoare împingun spectaculoase coșturi și energii neobșnuite, pe aparate (testele roluri) de joc perfecționat. În situații conflictuale mai mult decît riscante. Mă gândesc la cantitatea de talent și inteligență consumată de Emmeric Schaffer într-un rol didactic, salvat doar de nuanțele critice pe care i-o atribuie actorul personajului din «Pentru că se iubesc». Mă îngrijorează soarta lui Alexandru Repan dotat pentru film, care după un debut cu foarte mulți ani în urmă reapare pe ecran sub posibilitățile sale de pe scenă. Există oare vo daunații a actorului înzestrat cu prea mult farmec (pe care și el și regizorul mizează prea mult) ajungînd la o cocerie a publicului — aș crede pentru că interpretul ce păreau handicapați de acest «har», ca Mircea Albulescu, Florin Piersic, Sebastian Păpășoiu, George Mihăiță, au

Un cuplu modern: Ileana Popovici — Cornel Patrîchi

să-și recitige o înaltă pierdută (cu rolul de comedie din «Aastă seară dansăm...» de nu i se potrivește) și să se desășure, în efort, în plenitudinea forței sale dramatice.

Eliza Patrîcheșcu — mare tragediană a teatrului și filmului românesc, foarte bună în «Atunci i-am condamnat pe toți...», excelență, dar cu un meciuș cam îngroșat, în «Felix și Otília». O compoziție de zău mare reușește Ovidiu Schumacher în al său arierat Tit.

Ravanișd cu plăcere la caracterale ușor ambigue din alte stagii, Ion Băieșu ne încintă în sutana sa blînd-perioadă de las

reușit să-și sîvingă. Dar cu ce eforturi, nu-i întrebăm. Un început îndurător în acest sens mi se pare că a făcut Dem Rădulescu în «Frații și, ajutor de partitura mult mai interesantă, și de un regizor exigent. În «Aastă seară dansăm...» Așa însă, mergînd pe minima rezistență, mizează doar pe datele fizice și efluvii de simpatie pe care le simțesc print-un zlobit atăgător sau print-un client sirezistibilă, fără să-și dubleze efortul pentru a submina — aș zice — farmecul devenit handicap. Și cei mai mulți își frîng gîul (artistic). Fotogenia pe care conție prea tare împiedică adesea să pătrunzi în esența spirituală a personajului.

Cu toate că a susținut roluri principale

de har și finețe a observației psihologice care a Ion Băieșu, construiește tot în «Puterea și Adevărul» mai mult din

lăceri reprobatore, înfrunștri calme, demne, înțelepte, un portret antologic pentru filmul românesc contemporan: comuniștil

în trei filme importante, Ilarion Ciobanu, nu a fost, cred, în întâlnirea lui reală în stagiunea aceasta. Să mă explic: Ilarion Ciobanu e firescul nostru cel de toate zilele, omul obișnuit în toate, cu toate, chiar când desface o ceașcă sau când repede un șmecher. Ce comedă a Ciobanu pentru regizorii realismului nostru cinematografic! Ce ideea personajului — pentru că el a depășit tipul și a devenit «personajul» aducând la el tot ce s-a propune, reducând oricui o schemă (chiar dacă schema e uman valabilă, uneori fin nuanțată) micile variații de dramaturgie care i se oferă sistematic. L-am văzut în «Frajie

par că nu mai știu să vadă. Să se otrăvească să descopere subtextul tăcerii lui, doborârea sub aparența de gheată, vibrația sub masa «inexpresivă». E greu, e foarte greu, jocul acesta pasiv. Avem puțini meșteri țărani în disimulării savante. Interpreții noștri joacă prea deschis, fără mistere, fără suspensuri. Totul te vedea. Și la zicere (cam otova). Fără ambiguitate, de fapt fără subtext dramatic. Aș numi chiar (aproape de zicerea) și pe acel personaj care nu se vede pe ecran: actorul care-și dublează colegul, interpret la fel de important, dacă nu chiar mai important decât plămădirea mișcătoare. La post-sincron în general

Ileana Popovici (cu o economie de mijloace ale expresiei impecabile), în filmul lui Mihai Iacob agățată ca de un pai de soarta «deincentului» Patrichi (după debutul lui mai mult decât promițător s-a scris și se va mai scrie, presupun, desult).

Leni Pințea în «Pădurea pierdută» își urmărește cu încordare, invidie și totuși o duioșie aproape maternă, rivalea copilăroasă, și o dramă înțelegătoare, slăpăniță cu eleganță, e sugerată mai convingător decât muștele atele de prim plan.

Violeta Andrei cîntărește cu o privire expertă ingenuitatea lui Felix, dar cu o tandrețe dezinteresată, surprinzătoare pentru o femeie ca aceea din filmul lui Mitu Iulian, îi invită la ea pe tînăr rîcindu-și situația. Actrița, în plină evoluție interpretativă, sugerează discret portretului psihologic umbre și penumbră, mai multe chiar decât îi reușește Julietei Szőny «misterul» Otiliei. (Aici concepția distribuției în rolurile titulare a mers, se pare, exclusiv pe o latură plastică. Rămîne de discutat valabilitatea acestei concepții).

Sînt multe, desigur, observațiile care s-ar putea face cu privire la distribuția în filmul românesc, atît din punct de vedere al regizorului, cît și al interpretului care acceptă. Aș vorbi chiar de o anume rezistență, să-i zic eroică, pe care un actor trebuie să o aibă la un moment dat față de o propunere care nu-i convine. Nu-i convine ca tip de personaj, ori nu-i convine consistența rolului, nu mai contează. Aici

Un dialog semnificativ: Liviu Ciulei — Emil Hossu

și m-a copieșit adevărul lui, al actorului, mai mult decât al eroiului propus de scenariu. Aici Ciobanu ține bine cînd se străduie să scoată conflictul cu fraiele (Petru) din impas. Printr-un gest concesiv, printr-un tremur de voce, salva o situație dramatică cam fără leșire. Strădăniile se făceau, deci rezultatul artistic suferea. (Foarte bun în acest film, într-o revenire spectaculoasă, Emanoil Petru). În schimb, în «Pădurea pierdută» Ilarion Ciobanu mi se pare că e cam pierdut parțial. Nu pentru că reia schema dramaturgică știută din ceilalți film (rivalitatea cu frațele cel mic), ci pentru că aria de manifestare psihologică a personajului era aici mai dificilă. El nu mai trebuia să acționeze, (cum face de obicei atît de convingător energicul nostru interpret), ci să tacă și să suporte insolenta mezinului, fuga mamei, moartea ei, oprobriul public și ne dreptatea. Greu piatră de încercare pentru actor. Să nu facă nimic pe scenă sau în

și la capitolul dublaj în special se fac la noi erori fatale. Aș consider eu vocea unui actor (dealtmînteri excelent în «Străinuț: Șerban Cantacuzino») care, zice, a trădat concepția dramaturgică a lui Felix. Sau, pe cel care a înlocuit vocea (mult mai interesantă în original) a lui Sergiu Nicolaescu, în același film.

Episoduri

Am mai vorbit despre forța actorului de plan doi, dar n-o pot ignora tocmai bilanțul succeselor. El e cel ce face să trăiească măcar pentru cîteva minute de film — o poveste unei searbădă, convențional jucat în prim-plan, ca pe scenă sau ca pe platou. El e cel care aprinde fulgerul de adevăr, de sugestie emoțională, idealică unei, capabilă să salveze im-

Un regizor-actor: Sergiu Nicolaescu

Un trio furtunos: Violeta Andrei — Papiani — Dem Rădulescu

fața aparatului, minute în șir, cu spatele la public ori, dimpotrivă, să privească în apert ca și cînd n-ar vedea nimic, iar tu, din întuneric, să-i simți lacrima cum seacă. Emoția ghuită sub luciul dur al ochilor ce

presia generală a filmului.

Coboară grăbit, pe scările unui tribunal, doi îndrăgostiți doar ochi și urechi la ce le spune avocatul. N-e poți uita pe

nu întimplarea sau dorința expresă de a face film ar trebui să lucreze în favoarea sau defavoarea actorului, ci forța lui morală de a se opune variațiilor pe o singură temă, chiar dacă tema e străgătoare, cu succes sigur, farmec garantat. Mă gândesc la un actor care a reușit să lăsa din pericolul repetiției personajului, Ion Besoiu, care cu «Setea», «Mihai Viteazul», cu «Șușu» și mai ales «Puterea» și «Adevărul» și-a dezvoltat cu strălucire toate talentele talentului său, despăgindu-și nădăcăpui etnopolitic. Am admirat debutul lui Cornel Coman din «Serata», dar cu o urmat în «Pădurea pierdută» și în «Drum în penumbră» era prea aproape, exact în aceeași gamă a personajelor sale, actorul devenind prizonier al fațetelor vîrte spre tîndru, interesant dar cam același.

Un lucru e cert: dacă ocazia valorică a filmelor stagiunii, a rolurilor oferite e existat realitatea, interpretarea ca atare n-a coborât sub o anume etichetă. Actorii noștri ne-au ridicat — unii — pe culmi artistice sau doar ne-au însoțit oaspe pe un pămînt cunoscut. Talentul lor ne dă încredere. Succesele lor merită aplaudate.